

ГАЛУЗЕВА ТА
СПЕЦІАЛЬНА СОЦІОЛОГІЯ

І.В. ГОРОДНЯК

Львівський національний університет ім. І. Франка

УДК 316.346.32-53.6

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗНАННЯ МОЛОДІ У
СОЦІОЛОГІЧНОМУ ВИМІРІ (регіональний аспект проблеми)¹

Розглядається специфіка соціально-економічного знання та його роль в адаптації молоді до нових соціально-економічних умов.

Сучасний стан розвитку українського суспільства, перехід до ринкових відносин та інтенсивні зміни в соціальній та економічній сферах актуалізують дослідження наявності у молоді соціально-економічних знань, які сприяли б загальній орієнтації та соціальній адаптації населення до нових соціально-економічних умов. За таких обставин особливу увагу привертає молодь як соціально-демографічна група, соціальне, психологічне та фізичне становлення якої відбувається в даних умовах.

Теоретико-методологічні основи вивчення категорії "знання" закладені у працях Д. Дідро, Г. Гегеля, О. Конта, В. Генецинського та ін. В рамках соціологічної науки проблема знання представлена в працях М. Шеллера, К. Мангейма, П. Бергера, Т. Лукмана, Ф. Знанецького, А. Токвіля, О. Донченко, Є. Головахи та багатьох інших.

Не зважаючи на значну кількість праць, присвячених вивченню категорії "знання", очевидним є недостатня кількість досліджень саме соціально-економічних знань. Значна частина цих праць вивчає знання лише як філософську категорію. У сучасних умовах важливим є дослідження соціально-економічних знань населення, особливо молоді, та їх роль у соціальній адаптації та її професійному самовизначенні. Особливо важливим є дослідження механізму функціонування знань у соціально-економічному середовищі та визначення основних шляхів оволодіння ними. Соціально-економічне знання включає в себе інформацію про соціально-економічне середовище, містить уявлення про соціально-економічні процеси, соціально-економічні відносини, соціально-економічні дії та

поведінку індивідів.

Розглянемо особливості соціологічного підходу до аналізу знання, який полягає у вивченні його залежності від соціальних факторів: суспільства в цілому, класів, інституцій, соціальних відносин тощо. Виходячи з інтерпретації знання, можна визначити різні напрями в його соціології - М. Вебер, А. Шеллінг, В. Штарк, Т. Парсонс розглядають залежність знання від ціннісних орієнтацій, структура яких ототожнюється з певними соціальними групами та типами суспільств [1].

Карл Мангейм одним із перших звернувся до вивчення природи соціального знання, яке називав тим знанням, яким люди керуються, коли приймають практичні рішення. Це знання, як вважає соціолог, не можна відділити від емоцій та практичних намірів [2]. Глибокий аналіз концепцій соціологічного аналізу знання запропонували П. Бергер та Т. Лукман, які визначали, що всяке людське знання розвивається, передається та зберігається в соціальних ситуаціях. Соціологія повинна визначити, в результаті чого "знання" стає "реальністю" для людини [3]. Теоретичний аналіз феномену соціального знання, як базової когнітивної структури, що організовує соціальний досвід індивіда і передусє практиці, проведений в працях М. Наумової, яка в якості знання розглядає всі форми опису реальності, диференціює та досліджує в залежності від сфери діяльності [4, 5].

Таким чином, у межах соціологічного підходу знання розглядається як певний етап чи специфічна форма прояву закономірностей розвитку суспільства. Отже, соціально-економічні знання - це не просто система знань, але й результат діяльності індивіда чи соціальної групи в певних соціально-економічних умовах. Це необхідний компонент соціальної адаптації індивіда чи соціальної групи

¹ Первинна рекомендація з напрямку досліджень: докт. соц. наук Пачковський Ю.Ф. (Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка).

до соціально-економічних перетворень.

Провівши теоретичний аналіз вивчення соціально-економічних знань, для нас важливим було визначити особливості формування соціально-економічних знань у молоді, а також основні шляхи їх поглиблення. Тому наукова новизна статті полягає у визначенні поняття "соціально-економічне знання" та його ролі у соціальній адаптації людини до соціально-економічних умов.

У роботі використані матеріали дослідження, проведеного у вересні 2003 року, та об'єктом якого була молодь м. Львова у віці 15-29 років. Загалом методом анкетування було опитано 189 осіб за цілеспрямованою квотною вибіркою.

Результати проведеного соціологічного дослідження вказують на значний інтерес молодих людей до соціально-економічних знань. У його межах ми, перш за все, намагалися з'ясувати, що саме молоді люди розуміють під соціально-економічними знаннями. Як з'ясувалось, це, перш за все, можливість та необхідна умова зробити кар'єру (15,0 % опитаної молоді) та отримати високі прибутки (12,9 %). Окрім цього, на думку молодих людей, соціально-економічні знання дозволяють бути незалежним (9,3 %), є засобом пізнання дійсності (8,8 %). Молодь вважає, що наявність соціально-економічних знань сприяє отриманню престижної роботи, є основою для професійної діяльності (8,2 %), а також інтелектуального розвитку особи.

Важливо зазначити, що серед основних джерел набуття соціально-економічних знань значна частина опитаної молоді визначає освіту (навчання та тренінг-програми) (52,1 %), засоби масової інформації та розмови з родичами, друзями, колегами по роботі. Молоді люди з метою поглиблення своїх соціально-економічних знань використовують спеціалізовану літературу та спираються на влас-

ну професійну діяльність. Натомість, лише для незначна частина опитаної молоді (10,3 %) має можливість поглиблювати свої соціально-економічні знання шляхом стажування за кордоном (рис. 1).

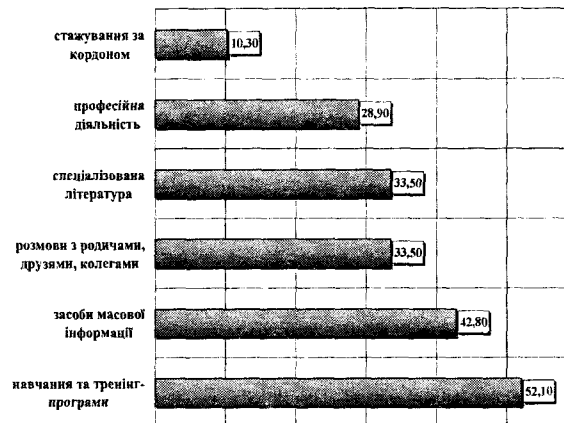

Рисунок 1 - Джерела набуття соціально-економічних знань (у %)

Як видно з таблиці 1, переважна більшість молоді розглядає соціально-економічні знання як необхідність, визначаючи їх наявність як необхідну умову досягнення матеріального добробуту (35,6 %). Крім того, вони сприяють отриманню хорошої роботи, адаптуватися до змінних соціально-економічних умов, професійному самовизначенню, допомагають стати хорошим спеціалістом, зробити кар'єру, а також посісти відповідне місце у суспільстві та стати йому більш корисним.

Таблиця 1 - Необхідність соціально-економічних знань для молоді

Необхідність	%
домогтися кращої матеріальної забезпеченості	35,6
отримати хорошу роботу	35,0
краще адаптуватися до нових соціально-економічних умов	29,9
отримати бажану спеціальність, професію	29,4
стати хорошим спеціалістом	22,7
зробити кар'єру	22,7
посісти відповідне становище у суспільстві	21,7
стати більш корисним суспільству	16,0
відчувати себе освіченою людиною	14,0
краще розуміти життя	11,9
жити і працювати серед освічених людей	9,3
завоювати повагу серед друзів та знайомих	5,2

Важливим завданням даного дослідження було визначити, для якої вікової категорії населення, на думку молоді, найбільш необхідні соціально-економічні знання. Як видно з таблиці 2, молодь вважає, що соціально-економічні знання є вкрай необхідними для всіх вікових категорій населення (43,3 %), молодих людей (39,2 %), людей середнього віку (7,2 %), а також практично не потрібні для людей старшого віку (1,6 %).

У сучасних умовах важливим моментом адаптації та професійної реалізації молоді людини постає оцінка нею рівня власних соціально-економічних знань.

Половина опитаних молодих людей зазначає, що їхні

соціально-економічні знання є адекватними, тобто, відповідають сучасним соціально-економічним умовам та вимогам сучасного ринку праці, допомагають пристосуватися до ринкових умов (54,6 %, включаючи тих, хто дали на запитання відповіді "так", та "скоріше так", ніж "ні"). Негативним є той факт, що лише для незначної частини молодих людей їхні соціально-економічні знання дають можливість зробити кар'єру (36,2 %) та започаткувати власну справу (31,4 %). І лише 30,9 % молоді вважає, що їхні соціально-економічні знання сприяють отриманню високих прибутків.

Натомість, третина опитаних молодих людей визначає

свої соціально-економічні знання такими, що потребують спеціальної підготовки (75,8 %). Це свідчить, що молоді люди розуміють необхідність соціально-економічних знань у сучасних умовах і пов'язують з ними певні надії на майбутнє. Саме цей факт переважно зумовлює останніми роками попит на отримання спеціалізованої економічної освіти та популярність економічних спеціальностей.

Як вже зазначалось, саме освіта та навчання визначаються молоддю основними джерелами отримання соціально-економічних знань. Серед обставин, за яких молоді

люди погодилися би здобувати спеціалізовану економічну освіту, важливе місце посідає можливість отримання високих доходів (43,8 %) та кар'єрне зростання (39,2 %). Для сучасної молоді важливою є перспектива бути власником, організувати власну справу. І для цього, на думку молодих людей, також необхідна спеціалізована економічна освіта (24,8 %). Тільки 6,7 % молоді вважає, що здобувати економічну освіту треба лише заради диплому, не потрібна вона для 5,2 % опитаної молоді.

Таблиця 2 - Обставини, за яких молоді люди погодилися б здобувати економічну освіту

Обставини	%
Отримання високих доходів	43,8
Кар'єрне зростання	39,2
З метою започаткування власної справи	24,7
З метою зміни спеціальності	23,7
З метою перекваліфікації	20,1
У випадку втрати роботи, безробіття	2,1
Для кращої орієнтації в соціально-економічному просторі	19,6
Щоб виїхати за кордон	16,0
Заради диплому	6,7
Економічна освіта непотрібна	5,2
Важко відповісти	4,6

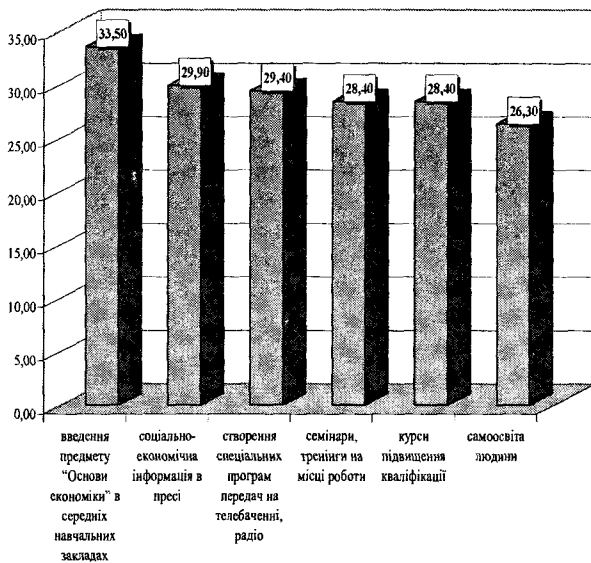

Рисунок 2 - Шляхи покращення соціально-економічних знань молоді (у %)

Як відомо, система економічної освіти та просвіти населення в Україні потребує вдосконалення, зокрема, більшість респондентів зазначили необхідність застосовувати ряд заходів для підвищення якості соціально-економічних знань населення і молоді особливо. Серед основних шляхів вдосконалення соціально-економічних знань молоді за рейтинговою позицією є: введення предмету "Основи економіки" в середніх навчальних закладах, подання соціально-економічної інформації в пресі, створення спеціальних передач на телебаченні, радіо, організація та проведення семінарів, тренінгів на робочих місцях, проходження курсів підвищення кваліфікації, а також самоосвіта

людини (рис.2).

Отже, знання – це зв'язок пізнання і практичної дії, сукупність результатів пізнавальної діяльності, що виражаються в поняттях, судженнях, теоріях. Це також система, за допомогою якої відбувається розвиток людини і всього суспільства. Соціально-економічні знання дають людині інформацію про соціально-економічні процеси, перетворення та відносини, визначають її поведінку та сприяють кращій орієнтації та адаптації до змінних соціально-економічних умов.

Дані проведеного соціологічного дослідження вказують на те, що молодь розуміє необхідність соціально-економічних знань у сучасному житті. З метою їх кращого оволодіння та поглиблення молоддю необхідно запровадити вивчення в середніх навчальних закладах предмету з основ економіки, організувати навчання та тренінг-програми для працюючої молоді, а також проведення інформаційних економічних програм у засобах масової інформації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вебер М. Избранные произведения. –М.: Прогресс, 1990. –476 с.
2. Мангейм К. Идеология и утопия. –М.: Наука, 1992. –560 с.
3. Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности: Трактат по социологии знания. –М.: Медиум, 1995. –323 с.
4. Наумова М. Соціальне знання: спроба концептуалізації // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. –1999. –№ 2. –С.106-116.
5. Наумова М.Ю. Коммуникативная природа социального знания // Соціологічна наука і освіта в Україні. –2000. –Вип.1. –С.70-78.

Надійшла до редколегії 18.06.2004

ГОРОДНЯК И.В. СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ЗНАНИЯ МОЛОДЕЖИ В СОЦИАЛЬНОМ ИЗМЕРЕНИИ (РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ ПРОБЛЕМЫ)

Рассматривается специфика социально-экономического знания и его роль в адаптации молодежи к новым социально-экономическим условиям.

GORODNYAK I.V. SOCIAL-ECONOMICAL KNOWLEDGE OF YOUTH IN SOCIOLOGICAL DIMENSION (REGIONAL ASPECT OF PROBLEM)

The specific social-economic knowledge and its role in adaptation of young people to new social-economical condition are considered.

В.В. МАЛЬЦЕВ

Національний університет внутрішніх справ

УДК 303.425-057.36

СТАН ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ ЩОДО ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ ДІЛЬНИЧНИХ ІНСПЕКТОРІВ МІЛІЦІЇ¹

Надано результати анкетного дослідження відношення населення до діяльності дільничних інспекторів міліції.

Теза, що міліція не зможе результативно працювати, знаходячись між злочинцями з одного боку і вороже настроєними громадянами - з іншого, стала вже аксіомою. Міліція є організацією, яка покликана стояти на сторожі інтересів суспільства у сфері охорони правопорядку і повинна враховувати у своїй діяльності потреби й інтереси населення у цій сфері. Для реалізації цього положення необхідно орієнтувати служби та підрозділи органів внутрішніх справ на більш тісну співпрацю з населенням з метою надання йому адресної допомоги щодо потреб різноманітних категорій населення. Така модель діяльності ОВС потребує інформаційного підтримки, тобто, необхідно чітко усвідомлювати, чого потребує населення від міліції; як воно оцінює роботу органів внутрішніх справ, як взагалі відноситься до правоохоронця. В першу чергу, це стосується служби дільничних інспекторів міліції, бо саме вони є своєрідною "візитною картою" органів внутрішніх справ й за характером своєї оперативної-службової діяльності найбільш часто контактують з громадянами.

Дослідження з вивчення громадської думки щодо органів внутрішніх справ проводяться багатьма організаціями, зокрема, Центрами громадських зв'язків МВС України, відомчими закладами освіти, різноманітними центрами соціологічних досліджень [1]. Але досліджень, які були б сфокусовані саме на вивчення громадської думки щодо служби дільничних інспекторів міліції не розробля-

лось, за винятком опитування, яке проводилось НДІ соціальної та психологічної роботи в ОВС у 1999 році [2]. Новизна цього дослідження полягає у виявленні особливостей взаємодії дільничного інспектора міліції з громадянами та їх впливу на громадську думку.

З метою вивчення особливостей ставлення населення до органів внутрішніх справ, основних проблем з охорони громадського порядку, оцінки громадськістю криміногенної ситуації в районі та роботи міліції, визначення рівня довіри до ОВС взагалі та дільничних інспекторів міліції зокрема, постаті дільничного інспектора в свідомості громадянської, науково-дослідною лабораторією НУВС у жовтні 2004 року було проведено соціологічне дослідження. Воно являло собою анкетне опитування населення м. Харкова та Харківської області та дільничних інспекторів міліції. Серед населення було опитано 1038 осіб дев'ятнадцяти районів міста та області, вибірка - квотна. Респонденти обиралися за такими критеріями, як стать, вік та рівень освіти. Дані, що характеризують поширеність цих характеристик серед населення різних районів м. Харкова та Харківської області, отримані з матеріалів перепису населення України 2003 р.

Перш за все, розглянемо міру занепокоєності населення певними проблемами правопорядку, оскільки саме визначені громадянами проблеми повинні стати для міліції основними завданнями для діяльності.

В цілому рівень злочинності в своєму районі 58 % населення оцінює як середній, 32 % - як низький і тільки 12

¹ Первинна рекомендація з напрямку досліджень: канд. соц. наук Болотова В.О. (НУВС).